

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ ЗАВДЯКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЇЇ ЗМІСТУ

У статті розкрито поняття змістовних засад відкритої освіти, як глобальної освітньої системи та визначено тенденції її розвитку у сучасних умовах; досліджено основні документи, які регулюють зміст відкритої освіти. Отже, в результаті дослідження було визначено, що обсяг знань, вмінь та навичок, необхідних для успішної реалізації процесу навчання розкриває поняття змістовних засад. Основними документами в системі вищої освіти, що регулюють зміст освіти є стратегічні програми та навчальні плани, які сприяють підвищенню якості навчання та викладання завдяки використанню засобів відкритої освіти, а саме ІКТ.

Ключові слова: відкрита освіта, змістовні засади, інформаційні технології, дистанційне навчання, інституційний підхід, електронне навчання.

Актуальність проблеми. Особливої актуальності набуває відкрита освіта в системі глобальної освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства, з застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційних форм навчання, опануванням відповідних вмінь, навичок та компетентностей. Якісну модернізацію освітньої галузі, передусім упровадження нових видів освіти, у тому числі, відкритої освіти передбачає перехід до інформаційного суспільства. Відсутність належного рівня готовності освіти країни до переходу на принципи відкритості зумовлює необхідність вивчення прогресивного зарубіжного досвіду упровадження відкритої освіти, обґрунтування її сутнісних характеристик, встановлення перспектив розвитку у міжнародному і національному контекстах.

Ступінь наукової розробки проблеми. Відкрита освіта - явище, що набуло значного розвитку протягом останнього десятиліття. Її значний потенціал щодо якісного оновлення освітньої сфери і еволюції суспільства

пояснює активізацію наукового інтересу до предмета дослідження. Дослідженням змістових засад відкритої освіти займаються ряд організацій та установ таких як: уряд країни, Рада з Фінансування Вищої Освіти (HEFCE), Комітет з Об'єднаних Інформаційних Систем (JISC), Академія Вищої Освіти, Відкритий Університет, Лондонський, Кембриджський та університет Скречлайда.

Проте феномен відкритої освіти залишається мало представленим у сучасній науково-педагогічній літературі і потребує подальшого вивчення.

Мета статті. Статтю присвячено обґрунтуванню поняття змістовних засад та визначенню тенденцій вдосконалення якості відкритої освіти у сучасних умовах.

Реалізація окресленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: дослідження поняття змістовних засад відкритої освіти; характеристика основних чинників створення новітніх робочих програм; конкретизація актуальних завдань і напрямів останніх; виявлення перспективного розвитку відкритої освіти.

Виклад основного матеріалу.

Поняття змістовних засад розкриває обсяг знань, вмінь та навичок, необхідних для успішної реалізації процесу навчання. Основними документами в системі вищої освіти, які регулюють зміст освіти є стратегічні програми та навчальні плани.

У державному документі, створеному завдяки спільній діяльності Ради з Фінансування Вищої Освіти, Комітету з Об'єднаних Інформаційних Систем та Академії Вищої Освіти під назвою «Стратегія електронного навчання» зазначається про важливість підвищення якості навчання та викладання завдяки використанню засобів відкритої освіти, а саме ІКТ [1].

До причин створення документу належать наступні:

- необхідність зіставити зміни образу учня і змісту навчання в сучасній системі освіти, враховуючи стирання бар'єрів між кампусом, домівкою та робочим місцем;
- зростання ролі технологій соціальних мереж, а також посилення інтеграції неформальних технологій з корпоративними;
- збільшення кількості навчальних платформ, загальних освітніх послуг;
- зміна політики установ, завдяки технологічним можливостям;
- необхідність впровадження стратегічного напрямку діяльності установ в умовах активного розвитку мережевих засобів комунікації.

Рекомендації даного документу стосуються таких головних питань інституційного стратегічного планування діяльності вищих освітніх установ як: педагогіка, дизайн (проектування) і розробка навчального плану; навчальні ресурси та мережеве навчання; освіта протягом життя; стратегічне управління, людські ресурси та розвиток потенціалу; якість; дослідження і оцінювання; інфраструктура і технічні стандарти. Використання ІКТ в системі відкритого навчання сприяє вдосконаленню відповідних його складових.

Наприклад: використання технологій в сфері ***педагогіки та дизайну і розробки навчального плану*** сприяє:

- доступу до широкого спектру навчальних інструментів та високоякісних ресурсів
- вдосконаленню процесу розробки навчальних програм
- підвищенню оперативності та гнучкості навчального плану
- ідентифікуванню учнів з особливими потребами або схильностями
- використанню інформаційних систем в процесі планування навчальних програм

- використанню Web 2.0 технології для підтримки навчальних спільнот і наукових досліджень

- використанню технології Е-оцінки для підтримки інноваційних методів, таких як оцінка та рецензування

- розробці студентами власних цифрових програм їхніх досліджень

- інноваційному вдосконаленню викладання та навчання

- підвищенню успішності навчання

- покращенню можливостей працевлаштування

Використання технологій у сфері *навчальних ресурсів та мережевого навчання* сприяє:

- отриманню студентами інформації, підтримки, рекомендацій, можливості двостороннього спілкування

- отриманню студентами доступу до персоналізованих послуг в рамках інституційного середовища

- можливості здійснення зворотного зв'язку, проведення спільних наукових досліджень та експертної оцінки

- виготовленню високоякісних навчальних ресурсів, придатних для повторного використання завдяки співпраці викладачів тематичних спільнот

- можливості доступу викладачів до відповідних навчальних ресурсів, їхньої підтримки, адаптації, інтеграції та розширення

- організації підтримки налагодженої співпраці навчального, викладацького, наукового та адміністративного середовищ

- підвищенню гнучкості та успішності навчання

- покращенню можливостей працевлаштування

- ефективному управлінню навчальними ресурсами

У *навчанні протягом життя* сприяє:

- можливості доступу до навчальних ресурсів та представлення власних студентських досягнень

- використанню допоміжних та персональних технологій для ефективної підтримки студентів з різними потребами і схильностями

- використанню електронних мереж, наприклад в системі безперервної освіти задля співпраці місцевих та регіональних громад з установою
- отриманню студентами доступу до інформації в системі Інтернет стосовно майбутнього навчального закладу
- можливості поєднання формального навчання з іншими аспектами життя і роботи
- забезпеченню підтримки студентів під час переходу до іншого навчального закладу або одночасного навчання у декількох установах завдяки об'єднаним інформаційним системам
- підвищенню гнучкості навчання і можливостей вибору
- розширенню участі і поліпшенню доступу до можливостей навчання
- підтримці різноманітних освітніх потреб студентів та співпраці з іншими установами, коледжами і університетами.

У сфері *стратегічного управління та розвитку потенціалу* сприяє:

- можливості навчання співробітників для вдосконалення практичних навичок
- об'єднанню технологій для ефективного адміністративного та інформаційного керівництва установою
- можливості керування змістом ресурсів завдяки комплексному підходу, дозволяючи ефективно використовувати інституційні активи для навчання, викладання і наукових досліджень
- можливості розглядання вдосконалень інституційних стратегій (наприклад, для навчання, викладання та оцінювання, розширення участі, навчального простору, управління інформацією та людськими ресурсами)
- можливості ефективно задіяти персонал і використати час студента
- підвищенню передового досвіду в галузі викладання та в галузі досліджень
- розвитку трудових ресурсів та підвищенню ефективності та результативності інституційних процесів.

Використання технологій у сфері *досліджень і оцінювання* сприяє:

- можливості доступу співробітників до наукових досліджень, фактичних даних для розробки навчальних програм і методів викладання, побудованих на наукових дослідженнях
- можливості активної взаємодії персоналу в процесі інноваційного використання технологій під час навчання і викладання
- появі в установах ефективних механізмів для оцінювання навчання учнів, в тому числі з використанням новітніх технологій
- можливості активної участі слухачів і співробітників в навчанні, а також у прийнятті стратегічних рішень щодо використання технологій в навчальному середовищі
- підвищенню передового досвіду в галузі навчання, викладання та в галузі досліджень
- забезпеченню більш повного розуміння процесів навчання і викладання та посилення інституційних процесів (особливо контролю якості і аналізу).

У сфері *інфраструктури та технічних стандартів* сприяє:

- можливості зробити більш ефективним адміністративне та інформаційне управління установи
- можливості більш узгодженого співробітництва в технічних питаннях для забезпечення кращого співвідношення ціни і якості
- здатності установи до технологічних інвестицій задля правильного комерційного балансу, з відкритим вихідним кодом
- наданню установою технічної підтримки на відповідному рівні співробітникам і студентам
- використанню установою усвідомленого підходу до прийняття та реалізації стандартів підтримки системної взаємодії і узгодженості
- ефективному використанню установами мережевих ресурсів і послуг
- підвищенню гнучкості процесу навчання
- підтримці різноманітних потреб учнів
- підвищенню ефективності інституційних процесів та технічної інфраструктури

- покращенню інформаційного середовища
- забезпеченню ефективних інвестицій в ІКТ і ефективне використання наявних ресурсів ІКТ

- можливості використання екологічних комп'ютерних технологій.

Підвищенню **якості навчання** сприяє:

- гнучкість процесів інституційної якості щодо швидкого реагування на потреби учня і роботодавця

- можливість надавати установам впевненість в якості надання послуг завдяки раціоналізаторським робочим процесам

Відповідно до національної освітньої стратегії, Комітет з Об'єднаних Інформаційних Систем (JISC) розробив Програму Електронного Навчання, яка забезпечує вдосконалення процесу отримання освіти та ефективне використання цифрових технологій для підтримки навчання і викладання в університетах і коледжах, гнучким досвідом якої користуються освітяни і студенти. Програма також направлена на підтримку навчання протягом життя, з особливим акцентом на забезпечення досвіду персоналізованого навчання [2].

Цілями програми електронного навчання є наступні: визначення переваг даного навчання, надання рекомендацій щодо реалізації програми, донесення більш чіткого розуміння можливостей цифрових технологій для підтримки навчання та викладання, дослідження стратегічних наслідків та відповідність програми національній політиці уряду. Програма охоплює такі сфери навчальної діяльності як:

- *інституційні підходи до розробки навчальних програм дистанційного навчання;*
- *трансформаційне представлення навчальних програм за допомоги технологій;*
- *відкриті освітні ресурси;*
- *вивчення і викладання інновацій;*

- *безперервне навчання і розвиток трудових ресурсів;*
- *інформація курсу: надання необхідної інформації про відповідні курси.*

Досліджуючи змістовні засади відкритої освіти, доцільним буде розглядання питання *інституційних підходів до розробки навчальних програм дистанційного навчання.*

Щодо зазначеного питання, представлений організацією JISC доклад під назвою *«Інституційні підходи до розробки навчальних програм дистанційного навчання»* поєднує результати проектів наступних університетів: Грінвіч, Лидс, Кардиф, Стратклайд, Відкритий Університет, Алстер, Сіті Університет, на базі яких відбувалась апробація трансформаційних підходів до інноваційної розробки навчальної програми через поєднання організаційних, технічних та освітніх підходів [3]. Вдосконалення робочої програми забезпечує вдосконалення процесу навчання, а разом з цим наступні питання: підвищення досвіду навчання і відповідність очікуванням учнів; підвищення можливості працевлаштування випускників; забезпечення гнучкого, сприйнятливого навчального плану; розширення доступу до отримання освіти; якісне навчання; більш ефективне управління інформацією курсу.

Вдосконалення робочої програми дистанційного навчання відбувається на основі трансформаційних процесів у наступних напрямках:

- *навчальна програма* (спрощення процесу затвердження програми, надійність і прозорість процесів затвердження, доступність до своєчасної, актуальної інформації розробниками програми, скорочення циклу програми задля швидкого реагування на зміну потреб студентів, надання прозорості для спрощення процесу аудиту)
- *інформація програми* (врахування інтересів студентів під час створення навчальної програми курсів, надання достатньої інформації про вступ та адміністрування на певному курсі, більш ефективне управління інформацією курсу, поглиблений аналіз

навчальних програм і звітності, доступність та прозорість інформації програм навчання)

- *практика дизайну* (вдосконалення організаційної побудови курсів, заснованих на надійних освітніх принципах, надання більш активної участі роботодавців, з урахуванням актуальних робітничих потреб, активне залучення студентів, з урахуванням їхніх потреб, проектування програми, яка краще усвідомлюється, реформування процесу оцінювання)

- *навчання* (реформування змісту курсу, створення студент – орієнтованої програми, врахування освітніх потреб студентів та можливості майбутнього працевлаштування, реформування завдань курсу, використання ІКТ, залучення студентів до створення програми, покращення якості інформації курсу задля вдосконалення інтересів студентів).

Успішна реалізація проектів інституційного підходу до розробки навчальних програм демонструє наступне:

- прозорість навчального плану, яка сприяє більш активній участі зацікавлених сторін у його створенні

- ефективна розробка плану, що сприятиме економії часу адміністративного персоналу задля більшого зосередження на освітніх проблемах замість адміністративних

- ефективність єдиного надійного джерела інформації серед університетів, яке може бути створено за допомоги централізованої академічної бази даних, але подібні переваги можуть бути отримані за рахунок підвищення функцій інтерфейсів і сумісності існуючих систем

- надійність, актуальність, своєчасність інформації, що може підтримувати процес прийняття освітніх рішень командами, які створюють навчальний план

- покращення управління інформацією курсу, яке має свої переваги для студентів з точки зору вибору курсу / модуля, доступу до найактуальнішої інформації, а також набуття досвіду
- краще управління інформацією, яке дозволяє установам аналізувати ефективність змісту курсу
- успішність практики розробки навчальних програм, яка може бути підвищена за рахунок очних семінарів з доступом до ресурсів і системи управління
- ефективність ресурсів, що включають в себе пропозиції освітнього характеру з короткими прикладами, інструменти / ресурси для візуалізації процесу навчання, наприклад, як збалансованість навчальної діяльності / оцінювання
- можливість команд-розробників навчальних програм будувати надійні бізнес-орієнтовані програми та більш ефективно реагувати на організаційні пріоритети завдяки поліпшенню якості керівництва та доступності інформації.

Для кращого розуміння інституційного підходу до розробки навчальних програм дистанційного навчання розглянемо проект Відкритого Університету під назвою «Підтримка нової моделі дизайну навчальної програми та її педагогічне розуміння завдяки використанню соціальних мереж та проектних інновацій технологічної підтримки» [4]. Партнерами-учасниками даного проекту є Університет Брунел, Лондонський Університет Південного Банку, Кембриджський та Редінгський Університет, Організація «Система управління навчальною діяльністю» (Lam International pty Ltd) та навчальна платформа Moodle, на базі яких відбувалась апробація даного проекту.

Даний проект спрямований на розширення і застосування нової методології проектування навчання, яка має доказовий багатогранний підхід до підтримки новаторських підходів щодо розробки навчальних програм. Завдяки інвестиційним фондам Відкритого Університету була розроблена

великий кількість ресурсів, керівних принципів відповідної проектної групи та підходів до розробки програми та інноваційних інструментів. Проект дозволяє глибоко дослідити інституційні контексти, і за підтримки вищого керівництва, поєднати потоковий навчальний план бізнес - проекту Університету з застосуванням новітніх технологій (наприклад, використання відкритих освітніх ресурсів на основі OpenLearn і застосування Web 2.0 технології на основі проекту SocialLearn).

Цілями даного проекту є наступні:

1. Застосування методології навчального проектування серед низки інституційних контекстів і знищити всі можливі перешкоди для реалізації процесу.

2. Дослідити існуючі навчальні плани, а потім займатися пілотуванням, документацією та оцінкою впровадження інноваційного проектування на рівні навчальних програм у Відкритому Університеті та 4-х інших інституційних закладах формальної освіти та навчальних платформах неформальної освіти.

3. Спонукати спільноти для обміну знаннями в контексті технологій веб-розробки 2.0 задля популяризації проекту. Це буде включати роботу по створенню співтовариства користувачів інноваційного нового сайту соціальної мережі для спільної розробки проекту і розташування його в діапазоні різних контекстах громад.

4. Вжити необхідні технічні розробки для адаптації інструментів програми для зворотного зв'язку в ході проекту.

5. Представити докази і оцінювання обраних команд впродовж процесу розробки курсів, тим самим представляючи характеристику і моделі розробки навчальних програм, що відображаються в журналах, тематичних дослідженнях і звітах про надання оцінювання.

Проектування даної навчальної програми передбачає активне використання інноваційних технологій і покликане на реалізацію двох завдань: подолати великий розрив між технологією та педагогікою та,

внаслідок цього перевірити та адаптувати проект навчальної програми. Проект сприятиме вдосконаленню навчальної програми в наступних напрямках: практика навчання та викладання (ефективні та гнучкі процеси проектування, інновації та творчість в дизайні, гнучкі перспективи); технології та стандарти (ефективна рекомбінація, розуміння необхідності проектування, зберігання в системах для полегшення повторного використання, документація навчальної програми і індивідуальна інституційна програма «встановлення» (“installs”), ресурси та планування робочого навантаження, конструктивні процеси і вимоги до технічних служб, добре задокументовані, та з можливістю бути використаними для інформування технічного розвитку).

Стратегічним завданням є побудова відповідної і гнучкої системи проектування навчальних програм, для досягнення інституціональної місії.

Реалізація проекту на базі його університетів-учасників сприятиме досягненню результатів програми наступними способами:

1. Більш глибоке розуміння ефективності проектування, особливо за технологічної підтримки.
2. Успішне навчання за допомогою гнучкого навчального плану.
3. Розширення інституційних процесів, які підтримують інновації.
4. Використання технічної інфраструктури для кращого знання предметної області, задоволення вимог користувачів.
5. Стимулювання позитивних і усвідомлених змін в процесах розробки навчальних програм.
6. Більш глибоке розуміння переваг використання технологій в процесі проектування.

Проект представляє велике значення для подальшого розвитку вищої освіти та подальшої освіти, так, як:

1. Забезпечує соціальну мережу для освітян у всіх соціальних сферах.
2. Забезпечує широкий спектр проектів, які педагоги можуть використовувати і адаптувати, в якості цінної бази знань.

3. Забезпечує доступ до цілого ряду проектних інструментів і підходів до розуміння дизайну, який може бути використаний в процесі проектування і таким чином задовольняти потреби завдяки різним підходам до проектування.

4. Діє як резерв ресурсів, пов'язаних з процесом розробки навчальних програм.

5. Допомогає подолати розрив між технологією і педагогікою для освітян, дозволяючи доступ до дизайну, надаючи широкий спектр інструментів і віджетів для вивчення конкретних технологій.

6. Розповсюджує концепцію навчального дизайну, дозволяючи споживачам використовувати проекти в інших засобах масової інформації.

Отже, завдяки врахуванню освітніх потреб студентів, використанню сучасних технологій та створенню гнучкої та доступної навчальної програми, ВНЗ вдасться успішно будувати та реалізовувати свою головну мету - надання якісної освіти.

Висновки. Отже, у ході дослідження було встановлено, що змістовні засади розкривають обсяг знань, вмінь та навичок, необхідних для успішної реалізації процесу навчання. Регулюванням змістових засад відкритої освіти займаються ряд урядових та неурядових організацій та установ. Основними документами в системі вищої освіти, які регулюють зміст освіти є стратегічні та навчальні програми та плани. Реалізація нововведень в навчальний процес відбувається завдяки відповідним проектам. Останні в свою чергу використовують трансформаційні підходи до інноваційної розробки навчальних програм через поєднання організаційних, технічних та освітніх підходів та розкривають поняття віртуального дизайну дистанційного навчання з використанням ІКТ для створення потужних середовищ навчання і викладання. Успішна реалізація завдань проектів сприяє вдосконаленню робочої програми та відповідно процесу навчання, а разом з цим наступним питанням: підвищенню досвіду навчання і відповідності очікуванням учнів;

підвищенню можливості працевлаштування випускників; забезпеченню гнучкого, сприйнятливого навчального плану; розширенню доступу до отримання освіти; якісному навчанню; більш ефективному управлінню інформацією курсу.

Перспективами подальших розвідок вважаємо аналіз зарубіжних технологій відкритої освіти, спрямованих на удосконалення системи управління її якістю.